

Fotspor Somalia – Norge

Rapport om dokumentasjonsprosjektet Fotspor Somalia - Norge

- Intervjuarbeid
- Utstilling

Hedmark fylkeskommune, Glomdalsmuseet desember 2006

Forord

Denne rapporten vil presentere resultater fra dokumentasjonsprosjektet "Fotspor, fra Somalia til Norge" som ble gjennomført i Hedmark i løpet av 2004 – 2006. Målet for prosjektet har vært å bygge opp en permanent utstilling og gjennomføre et intervju arbeid blant innformater med somalisk bakgrunn. Hensikten med prosjektet var å bidra til kunnskapsproduksjon og formidling av fakta og informasjon knyttet til somalisk kultur som somaliere.

Bakgrunnen for prosjektet var somaliernes tilværelse i Norge og spesielt i Hedmark som avdekket mangelen på informasjon og kunnskap om somaliske spørsmål. Og vi mente at nøkkelen til å kunne kommunisere og samhandle i et flerkulturelt samfunn ligger i å ha en generell kunnskap om andre kulturer og kulturtradisjoner. Slike kunnskaper blir enda viktigere når samfunnet består i virkeligheten av mengder av medlemmer som presenterer ulike kulturer og tradisjoner som er forskjellige fra hverandre.

Prosjektet ble gjennomført med avgjørende bidrag fra Hedmark fylkeskommune, Glomdalsmuseet og spesielt Norsk Kulturråd.

Utstillingen "Fotspor fra Somalia til Norge" er resultatet av to års teamarbeid som har vært både spennende og lærerikt. Utstillingen ble åpnet 6. juni 2006, og er helt unik siden den eneste utstillingen i hele verden, som presenterer en dimensjon av somalisk kultur og tradisjon. Som prosjektleder vil jeg takke alle som har bidratt til de gode resultater som prosjektet har oppnådd.

Mostafa Pourbayat
Prosjektleder
Desember 2006

Innhold:

- 1.0 Bakteppe for flerkulturell satsing ved Glomdalsmuseet
- 2.0 Prosjektbeskrivelse Fotspor Somalia – Norge
 - Formålet med prosjektet
 - Objekt mål
 - Samarbeidsparter som er definert inn i prosjektet
 - Varighet
 - Milepælplan
- 2.1 Prosjektstart
- 2.2 Intervjuarbeid
- 2.3 Fra motivering til praktisk arbeid
- 2.4 Utstillingen Fotspor Somalia – Norge
- 3.0 Hvilken funksjon har utstillingen
- 4.0 Samarbeidsparter
- 5.0 Erfaringer underveis
- 6.0 Veien videre

1.0 Bakteppe for flerkulturell satsing ved Glomdalsmuseet:

Et museum som viser kulturelt mangfold

Glomdalsmuseet ble grunnlagt i 1911 og er et kulturhistorisk museum for Østerdalen og Solør. Samlingene, friluftsmuseet og aktiviteter ved museet har vært en kultursatsing som har styrket østerdalsidentiteten i en nasjonsbyggende periode. Noen av museets viktigste oppgaver har vært og er å ta vare på, gjenspeile, analysere og reflektere over ulike sider av samfunnet. Museet skal ta vare på kulturgods som er viktig for fremtiden.

Med bakgrunn i samfunnsendringer og utfordringer som det flerkulturelle Norge står overfor, kom det på midten av nittitallet nye politiske føringer med planer og tiltak som skulle møte de flerkulturelle utfordringene.¹ I den siste St. meldingen blir det fremhevet at kulturpolitikken må legge bak seg en begrunnelse som ensidig vil fremme en nasjonal enhetskultur.

I tråd med disse politiske føringene og tiltakene fokuserer Glomdalsmuseet i dag på det flerkulturelle, i fortid og nåtid. Formidlingen av vårt kulturelle mangfold er en integrert del av museets virksomhet. Fra å være et tradisjonelt folkemuseum er Glomdalsmuseet i stadig større grad en formidler av det flerkulturelle. Nasjonale minoriteter som skogfinner og urfolk ved sørsamer har vært en del av museets formidling gjennom flere tiår.

I april 2006 åpnet Glomdalsmuseet en nasjonal utstilling om romanifolket/taterne. I utgangspunktet var begrunnelsen for å sette i gang arbeidet med romanifolkets/taternes kultur og historie, at norsk kulturhistorie ikke er komplett uten at denne folkegruppen også er med. Museets mål er å synliggjøre at Norge har vært flerkulturelt i mange hundre år.

Fokuset på det flerkulturelle er forankret i Hedmark Fylkeskommunes handlingsplaner. I fylkeskommunens plan for 1999-2001 var etableringen av et flerkulturelt kunnskaps- og kompetansesenter ett av tiltakene for å møte utfordringene i det flerkulturelle Hedmark. Handlingsplanen inneholdt forskjellige satsinger som skulle forankre det flerkulturelle på ulike nivå.

Fylkeskommunen ønsket å etablere det flerkulturelle senteret på en institusjon i fylket. En viktig faktor for at senteret ble lagt til Glomdalsmuseet, var at institusjonen hadde engasjert seg i det flerkulturelle arbeidet og hadde fått bevilgninger til å etablere utstillingen om romanifolkets/taternes kultur og historie.

Flerkulturelt kunnskaps- og kompetansesenteret ved Glomdalsmuseet arbeider for å fremme det flerkulturelle Hedmark gjennom dokumentasjon, kunnskapsformidling og møteplasser mellom minoritet - og majoritetsgrupper. Flerkulturelt kunnskaps- og kompetansesenter har i tre år vært et prosjekt ledet av Kultur og kompetanse avdelingen i Hedmark fylkeskommune.

Målet under prosjektperioden var å etablere senteret som en integrert del av museets virksomhet. Tidligere integreringsavdelingen i UDI har vært med og formet og støttet dette prosjektet.

¹ Eksempler på nasjonale føringer er Stortingsmelding nr. 17(1996-1997) Om innvandring og det flerkulturelle Norge og Handlingsplanen mot rasisme og diskriminering, KRD (1998-2001), St.melding nr. 49 (2003-2004)Om innvandring og det flerkulturelle Norge og St.melding nr.17. (2005-2006) 2008 som markeringsår for kulturelt mangfold i.

Samarbeidet mellom Fylkeskommune, UDI og Glomdalsmuseet har skapt aktiviteter og tilbud hvor kulturinstitusjonen har som målsetting å fungere som en integreringsarena. Fra januar 2006 ble senteret en fast integrert del av Glomdalsmuseet. Museet har nå med de nye satsingene på minoritetskulturer, blitt et senter som presenterer bygdekultur og minoritetskulturer.

2.0 Prosjektbeskrivelse: ”Fotspor Somalia – Norge”

Flerkulturelt kunnskaps og kompetansesenter (heretter Flerkulturelt senter) har som definert oppgave å arbeide med dokumentasjon av nyere innvandring i Hedmark. Flerkulturelt senter skal gjennom sitt arbeid fokusere på dokumentasjon, utstillingsarbeid, formidling, nettverksbygging og kompetansehevingstiltak

Prosjektleder definerte et dokumentasjonsprosjekt om somaliere. Det ble utformet en prosjektskisse som beskrev mål, prosess og resultat.

Somaliere er i dag 2006, den tredje største innvandringsgruppa i Hedmark. De siste årene har det pågått debatter og diskusjoner i mediene om hvorvidt innvandrere får muligheten til å integreres i det norske samfunnet uten å måtte oppgi sin egen kultur og identitet. Et annet sammensatt spørsmål i minoritetsdebatten var og er om folk med ulik etnisk og kulturell bakgrunn kan utvikle en felles identitetsfølelse. Museets oppgave er som tidligere nevnt å gjenspeile det samfunnet en er en del av, og Norge har i mye større grad blitt et flerkulturelt samfunn

UDI hadde i 2004 fått signaler om at det har vært utfordrende å håndtere bosettingen av somaliere som flyktningsgruppe, og det satt mange somaliere med lang ventetid på mottak. Med dette som utgangspunkt ønsket Flerkulturelt senter å starte med dokumentasjonsprosjektet ”Fotspor Somalia – Norge”. Det ble søkt midler fra Norsk kulturråd som skulle være med å finansiere deler av dokumentasjonsprosjektet.

Formålet med prosjektet var:

- bidra til samhandling mellom etniske grupper og majoriteten og synliggjøre kulturelt mangfold i det norske samfunnet
- øke kunnskapen om somalisk kultur og kulturelt mangfold
- bedre kulturforståelsen, gjensidig respekt, sosial og kulturell integrasjon
- økt kunnskap og kompetanse om andre kulturer kan styrke den enkeltes dømmekraft i multikulturelle situasjoner

Objektivalet:

Prosjektets objektivalet vil inneholde følgende oppgaver:

- Planlegge å gjennomføre intervjuer med somaliere bosatt i Hedmark og eventuelt Oslo, ivareta dokumentene etter gjeldende retningslinjer, bearbeide og systematisere, samt videreformidle kunnskapen
- oppbyggingen av en somalisk nomadehytte med de nødvendige gjenstander som har noe overførings- og symbolverdi
- belysning av enkelte dimensjoner fra somalisk kultur gjennom underbygging av utstillinger, fotobevaring og liknende

Samarbeidsparter som er definert inn i prosjektet:

- Kommuner ved flyktningtjenesten, voksenopplæringen og aetat.
- Somaliske foreninger og enkeltpersoner
- Norsk Folkemuseum og IKM
- Høgskolen i Hedmark

Varighet:

Prosjektperiode: januar 2004 – april 2006

Milepælplan:

Presentasjon av prosjektet: januar 2004

Kartleggingsarbeid: februar 2004

Utvikling av aktivitetsplan: mars 2004

Klargjøring av intervjuarbeid: mars 2004

Samarbeidsmøte for prosjektgruppe: april 2004

Starte bygging av aqal somali: mai 2004

Fagkonferanse: september 2004

Samarbeidsmøter for prosjektgruppe: november 2004, desember 2004, september 2005

Oppsetting av utstillinger: desember 2005

Avslutnings- og evalueringsseminar: april 2006

Utgivelse av prosjektrapport: april 2006

2.1 Prosjektstart: deltakelse, tillitsbygging og møteplasser

Før det praktiske arbeidet med intervjuer og utstillingsarbeid kunne starte var det informasjonsmøter både i kommunene og på Glomdalsmuseet. Prosjektleder informerte flyktningkontorene i de fem kommunene i Hedmark hvor det bodde flest somaliere. Flyktningtjenestene ble involvert for å kunne legge tilrette for gjennomføringen av prosjektet. I to av kommunene tok Flerkulturelt senter direkte kontakt med somaliske foreninger. I de tre andre kommunene gikk den første kontakten gjennom flyktningtjenesten. Det ble holdt informasjonsmøter om prosjektet.

For å nå flest mulig ble prosjektbeskrivelser og invitasjon oversatt til somali. Det ble leid inn tolk på to av møtene. De andre stedene var det møtedeltakere som oversatte slik at alle skulle ha forutsetning for å kjenne til prosjektet. Det møtte opp 44 menn og 7 kvinner på informasjonsmøtene. Det var engasjement, og vilje til å starte samarbeidet.

Dette var synlig gjennom flere konkrete forslag, og at flere meldte seg som informanter til intervjuarbeid og som ressurspersoner til utstillingsarbeidet.

Flerkulturelt senter hadde tidlig i prosessen erfaringsutveksling med Norsk Folkemuseum og Internasjonalt kultursenter og museum (IKM), for å høre om liknede prosjekter. For at prosjektet skulle lykkes var Flerkulturelt senter helt avhengig av å samarbeide med ressurspersoner som kunne tilførte prosjektet kulturkompetanse innen nomadekulturen.

Prosjektpresentasjon i Løten

På de første informasjonsmøtene ønsket vi å starte en prosess hvor flere skulle gå sammen å myldre rundt hva som burde være med i en utstilling om nomadekultur og ei nomadehytte. Dette skulle nedtegnes skriftlig og leveres Flerkulturelt senter. Det kom flere tilbakemeldinger om at prosjektet og utstillingsarbeidet var klart definert på forhånd og at veldig mye var relatert til nomadekulturen. Noen synes dette var flott, andre syntes ikke dette ville bli representativt for sin kultur, og skjønte ikke behovet for en slik utstilling.

Etter en tid kom det inn 20 lister, hvor det var en rangering av viktige gjenstander og elementer som burde være med i en utstilling. I tillegg kom det to egenproduserte lister som definerte de samme gjenstandene. Tre ressurspersoner tok initiativ og inviterte til et nytt møte, hvor Flerkulturelt senter deltok med tolk for å få presentert de nye listene. Samsvaret mellom det som var definert på listene gav oss en bekreftelse på at vi kunne fortsette arbeidet. Videre ønsket vi å kartlegge somaliske gjenstander som var registrert i Norge.

Det ble gjennomført en dagstur til Kulturhistorisk museum i Oslo, hvor fire somaliere var med. Gjenstandene på Kulturhistorisk museum ble sjekket i forhold til de gjenstandene som var definert på listene. Denne turen kan i ettertid ses på som et vendepunkt i prosjektet. Det skapte trolig mer forståelse for museets måte å arbeide på. Personene som var med, så gjenstander som hørte til egen kultur, og de så hvordan ansatte på Kulturhistorisk museum hadde respekt for håndteringen av gjenstander og at spørsmålene fra de ansatte på Kulturhistorisk museum var relatert til deres kultur. Denne turen så ut til å gi ressurspersonene en bekreftelse på verdien av å samle gjenstander som kunne belyse sider av den somaliske kulturarven. Etter Oslo turen var det noen som gav gjenstander til flerkulturelt senter. Det kom også tilbud om gjenstander som var til salgs.

Ekskursjon til Kulturhistorisk museum bilder

2.2 Bakgrunnen for intervjuarbeidet:

Museene skal både arbeide for dagens samfunn *og* fokusere på bevaring for ettertiden. Å bringe nye innvandreres historier fram i lyset bidrar både til å skape større kunnskap og innsikt for innvandreres situasjon i dag, samtidig som disse historiene bevares for ettertiden.

Vi ønsker å intervju somaliere som bor i Hedmark. I intervjuene ønsker vi å fokusere på ulike sider ved somalisk kultur og første generasjons somaliers møte med det norske samfunnet..

Intervjuene vil primært brukes som en del av et dokumentasjonsprosjekt der vi bevarer materiale i våre arkiver. Dette materiale er viktig historisk materiale fordi den forteller om den første generasjonens somalieres møte med den norske virkeligheten. Disse historiene forsvinner hvis de ikke samles og bevares. Historiene gir oss informasjon om første generasjons møte med Norge. Dette er spesielt viktig for andre og tredje generasjons somaliere i Norge. De vil ha en annen forståelse og erfaringsbakgrunn enn generasjonene før dem.

Etter fem år ønsker museet å intervju de samme informantene. På denne måten håper vi å kunne få et bilde av hvordan somalieres situasjon i Norge endrer seg over tid.

Selv om mesteparten av intervjuarbeidet vil bevares i våre arkiver, vil noe av materialet bli brukt i ulike utstillinger. Gjennom presentasjon av deler av intervjuarbeidet i utstillingen vil vi øke nordmenns kunnskaper om somaliere og somalisk kultur. Særlig for barn og ungdom er det viktig at somalierne får presentere sin egen kultur og noe av den kulturelle kunnskapen de behersker. På denne måten blir den somaliske identiteten ikke bare knyttet opp til faktorer som er diskvalifiserende, men til ulik kulturell kompetanse. Det er også viktig å gi en bred presentasjon av somalisk kultur for å veie opp mot negative mediebilder. I den grad somaliere har vært framme i norsk media, så har det nesten utelukkende dreiet seg om saker, som enten gir en presentasjon av manglende integrering i det norske samfunnet eller av alvorlige tilfeller av voldskriminalitet.

Ved å presentere somalisk kultur håper vi å ikke bare legge til rette for dialog mellom somaliere i Hedmark og norske hedmarkinger, men også for dialog mellom ulike etniske grupper som bor i Hedmark. På samme måte som museet historisk har fungert identitets skapende for østerdølene, så håper vi at også somalierne kan bruke museet til å bygge opp og utvikle sin egen identitet. Museet kan på denne måten fungere som en dialoginstitusjon ved at den legger til rette for dialog mellom den norske offentlighet (her museets brukere) og

somalierne i Hedmark og fordi den kan skape debatt innad i den somaliske kolonien rundt egen kulturell identitet. I siste instans håper vi også på at det skal bli en debatt mellom ulike innvandrergupper rundt felles utfordringer, likheter og ulikheter.

Metode og utvelgelseskriterier:

Glomdalsmuseet er i gang med en intervjuopprosess der vi intervjuer 16 personer fra Somalia som er bosatt i Hedmark fylke. Vi har valgt å intervju fire Somalier bosatt i Elverum, Hamar og Stange, som er de kommuner med størst bosetning som vi samarbeider med og to somalier fra Ringsaker og Løten. Somalierne ble valgt ut med kjønn, alder og botid, som kriterier for representativitet.

Noen av intervjuene er allerede brukt i utstillingen ”Fotspor Somalia- Norge”, som åpnet i juni. Ved at somaliernes egne stemmer høres, og deres historier fortelles, så forteller de sin historie i utstillingen uten at det sees gjennom museets ”briller”.

Intervjuene tar vanligvis rundt to timer, lydbandopptak brukes i de tilfeller somalierne ønsker det. Ettersom språkkunnskapene er relativt dårlige blant mange av de som intervjues, så er det i mange tilfeller nødvendig å bruke tolk. Dette defineres i det enkelte tilfellet av somalieren selv. Mange som kanskje kunne klart å gjennomføre et intervju på norsk, føler seg ofte tryggere når de kan bruke eget språk, særlig når de skal fortelle om hjemlandet og hjemlandets kultur. Bruk av tolk er en metodisk utfordring og det er i mange tilfeller vanskelig å kontrollere at tolken har en fullstendig objektiv forståelse og oversettelse av de spørsmål og svar som formidles.

Til intervjuet har vi laget et spørreskjema, et samtykkeskjema og en intervjuguide.

Samtykkeskjema og intervjuguiden er utarbeidet etter modell fra lignende skjema på Norsk Folkemuseum, som er brukt i forbindelse med deres prosjekt: ”Norsk i går, i dag og i morgen?”. Skjemaene som Glomdalsmuseet mente var nødvendige for å kunne bruke det innsamlede materiale i formidling og dokumentasjon, viste seg i noen tilfeller å skremme somalierne. Mange følte at en situasjon der de satt overfor en intervjuer som fylte ut skjemaer, minte for mye på intervjusituasjoner de hadde opplevd for å få opphold i Norge.

Intervjuene er i stor grad åpne livssløpsintervjuer, der vi spør om barndom, oppvekst, hverdag og fest i Somalia, religiøs praksis, bakgrunnen for at de forlot Somalia, det første møtet med Norge, deres situasjon i dag, framtidsutsikter, hvordan de i dag ser på det norske samfunnet, hva de ser på som positivt/negativt ved livet i Norge og hva de selv mener gjør tilpasningen til det norske samfunn lettere eller vanskeligere (språk, religion, kjønnsroller).

I diaspora skjer det endringer med en kultur. Hvilke kulturelle særtrekk hos Somalier i Norge er ansporet av møtet med det norske og i hvilken grad kan Somalierne velge kulturelle særtrekk bort? Dette er noe av de spørsmål vi ønsker besvart. Her håper vi å kunne få et bilde av kulturell variasjon blant somalierne. Selv om somalierne i Hedmark i dag i stor grad har samme fellestrekk, så eksisterer det også en stor grad av kulturell variasjon blant somalierne på bakgrunn av faktorer som lokal tilhørighet (by eller land), utdanning, botid og religiøs praksis. I intervjuundersøkelsen ønsker vi også å se om kulturen endrer seg over tid.

Hva slags ny kunnskap har vi fått om ”Somaliske Hedmarkinger”?

Som nevnt skal materiale lagres i Glomdalsmuseets arkiver. Intervjuene kan taes fram og analyseres av de forskerne som ønsker det, så lenge de forholder seg til gjeldende lover og regler i følge datatilsynets retningslinjer. De vil da kunne brukes for å analysere og fordype seg i tema som både dreier seg om livet i Somalia (som blant annet sier noe om variasjonen blant somaliere), møtet med Norge og tanker om framtiden:

Dette er noen av de temaene som materialet sier noe om:

Om livet i Somalia:

- Den enkeltes bakgrunn: By eller land- nomade eller fastboende- middelklasse eller bønder.
- Beskrivelse av dagliglivet i Somalia- Organisering av dagliglivet? (husarbeid, hvordan nomader organiserer flokken etc.), barns plikter, barns lek etc.
- Praktisering av religion og av religiøse høytider.
- Hus: hvordan bodde de?
- Familiestruktur: husholdsorganisering etc.
- Hendelser som førte til flukten til Norge.
- Organisering av flukten

Om livet i Norge:

- Den første tiden i Norge. Hva kunne ha blitt gjort annerledes? (f. eks. ivaretagelse av psykisk helse).
- Hvordan oppfatter Somaliere møtet med Norge? Hva er annerledes? Holdninger til eldre, til barn? Respekt for de eldre (også eldre søsken).
- Identitet. Hva legges i det å være Somalier? Hvordan vil du beskrive en Somalier? Hvordan vil du beskrive en norsk mann/kvinne?
- Språk: hva skal til for å lære norsk: i hvilken grad er norskundervisningen tilpasset Somaliere?
- Fremtidsutsikter? Vanskelighetene med å komme inn i et norsk arbeidsmarked.
- Utdanning: noen har universitetsutdanning – andre bare koranskolen. Hvordan fungerer norskundervisning - utdanning – muligheter til dette.
- Oppdragelse/barn: ”I Somalia vokser bare barna opp, mens her i Norge må vi passe på dem hele tiden”. Jmfør det trengs en hel landsby for å oppdra et barn. Oppfølging på skole, bursdager etc,
- Hvordan kler de seg i Norge og hvorfor (hijab, etc), bruk av slør/klesdrakt generelt.
- Nettverk: ”Vi er stengt inne i et hus”. Alle har det travelt. Sjeldent besøk. Følelse av isolasjon.
- Familie i Norge (hvem er i slekt med hvem, flerkoneri)
- Hvordan tradisjon og modernitet går hånd i hånd. Kvinner med tradisjonelle klær, men med mobiltelefon og internett tilgang.
- Praktisering av religion i Norge.
- Hvordan forholder dagens Somaliere seg til den nye situasjonen i Norge? Følger de med i den offentlige debatten? Manglende evne/eller vilje til å forholde seg til en ny virkelighet er karakteristisk ved første generasjons innvandrere/flyktninger. Dette er også et tydelig trekk blant somaliere.

Om framtiden

- Noen Somaliere har et sterkt ønske om å reise tilbake til Somalia. Andre legger vekt på tryggheten ved livet i Norge og usikre framtidsutsikter i Somalia.

2.3 Fra motivering til bygging av nomadehytte:

For å starte hyttebyggingen var vi avhengig av folk med nomadebakgrunn, som selv hadde bygd nomadehytter. Et fåtall av de som hadde møtt opp på møtene hadde nomadebakgrunn, men de ville gjerne være med på byggeprosessen likevel. Etter flere anbefalinger, kom Flerkulturelt senter i kontakt med en eldre dame som kunne tenke seg å lede byggearbeidet. Flere av ressurspersonene var usikre på om det var mulig å bygge hytta med norsk trevirke. På Oslo turen ble det avtalt dato for en befaring av ulike tresorter. Etter befaringen fant ressurspersonene ut at dette kunne la seg gjøre, og vi startet å hugge trær, som senere ble fraktet til Glomdalsmuseet.

hugging av trær til hytta

Etter at trevirke var på plass, startet byggingen av hytta. Det var flere arbeidstegninger og modeller som var kommet til underveis.

Modell av reisverket

I starten av byggeprosessen var det Flerkulturelt senter som la til rette for at arbeidet skulle komme i gang. Det virket som motivasjonen fra ressurspersonene var å hjelpe senteret, og at det hele tiden var for at museet skulle få sin hytte. Dette kom tydelig fram under en diskusjon

om at arbeidslaget forventet lønn eller honorar for byggingen. I prosjektet lå det et håp om at eierforholdet til dette arbeidet også skulle være hos somalierne selv, og at penger/lønn ble noe underordnet, men at faktiske utgifter skulle dekkes. Resultatet ble at de som var med skulle få møtegodtgjørelse og få dekket faktiske utgifter. Det så ut til at det først var mot slutten da reisverket skulle ferdigstilles at det var motivasjon og egen interesse for å få dette slutført. Det var 29 personer som var med i større eller mindre grad under selve byggearbeidet.

Bygging av hytte, Glomdalsmuseet 2005

Innsamling av gjenstander:

Innsamling av gjenstander tok lenger tid enn antatt, og det ble nødvendig å finne flere samarbeidsparter i forhold til dette arbeidet. Noen gjenstander ble gitt som gaver til Glomdalsmuseet, og andre ønsket å selge gjenstander. Det tok tid og det var en utfordring å vurdere pris på de gjenstandene som museet kunne kjøpe.

Flerkulturelt senter kom i kontakt med en kvinne som arrangerer turer til Hargeysa i Somalia. Hun skulle til Somalia høsten 2005. Det ble gjort en avtale med henne, slik at hun skulle skaffe så mange som mulig av de gjenstandene som manglet i forhold til den definerte listen. En av de somaliske ressurspersonene og Flerkulturelt senter hadde et møte med kvinnen, og det ble gjort avtaler om kjøp av gjenstander og bestilling av tepper og matter som skulle dekke reisverket som var bygd opp. Prosjektleder reiste til Somalia i februar 2006 for å hente gjenstander og for å få sendt tepper og sivmatter til Norge.

Etter at gjenstandene kom til Glomdalsmuseet har de blitt registrert og digitalisert på samme måte som andre gjenstander blir tatt inn i Glomdalsmuseets samlinger.

Da prosjektleder var i Somalia ble det fotografert mye med tanke på bilder som skulle brukes i utstillingen. I tillegg til de fotoene som ble tatt i februar 2006, ble det kjøpt inn pressebilder som var tatt i den sørlige delen av Somalia og noen bilder fra private samlinger. Innkjøpene av pressebildene og private foto ble gjort for at fotoene ikke bare skulle representere den nordlige delen av Somalia.

kamelbjelle

I utstillingen er nomadehytta og de tilhørende gjenstandene sentrale, i tillegg er det informasjon om Somalias historie, språk og om migrasjonsprosess samt noen personlige historier. Det etterlatte inntrykket ved denne utstillingen skal være at publikum får noe kunnskap i forhold til noen utvalgte elementer som viser deler av somaliske kulturarv, og at kunnskapen skal kunne gi publikum inntrykk av hvilken overgang det er å flytte fra Somalia til Norge.

For å lage utstillingen, måtte vi utarbeide tekst og bilder i tillegg til hytta.

Tekstene i utstillingen er basert på intervjumateriale og i tillegg noen informative tekster levert fra Somaliske ressurspersoner. Tekstleverandørene var somaliere med høgskole eller universitetsutdanning. To av tekstleverandørene var fra Hedmark.

Det var en målsetting å bruke lokale ressurspersoner, men noen tekster ble levert av personer med somalisk bakgrunn som bor i Oslo. Tekstene til de ulike temaene ble levert til flerkulturelt senter og Glomdalsmuseet tilpasset og bearbeidet de til utstillingstekster.

2.4 Utstillingen

De fysiske rammene for utstillingen var et rektangulært rom på ca. 100m²

Tekster, nomadehytta og gjenstander skulle fylle dette rommet. Museet kjøper tjenester innen grafisk design fra firmaet Presis. Glomdalsmuseet og Presis utformet i fellesskap design til utstillingen. Utstillingen skulle få et uttrykk som både var særegent og samtidig passe inn sammen med de andre utstillingene på museet. Farger, monterer og lettvegger ble planlagt. Tekstplatene og utstillingen er laget slik at deler av utstillingen skal kunne gjøres om til en vandreutstilling.

Veggene i utstillingslokalet ble malt svarte, det ble bygget monterer, lettvegger og bunn som hytta skulle stå på. Det var ansatte på museet som sto for den videre utformingen av utstillingen. Etter hvert som utstillingen tok form ble det gjort justeringer på det planlagte utgangspunktet. Utstillingen ble noe større og mer omfattende enn det var tenkt da arbeidet startet. Slik utstillingen er bygd opp ser det ut som en permanent utstilling, og det er lite synlig at dette er laget med tanke på en vandreutstilling. Monterer, lyssetting, levende bilder og lettvegger ble bygd opp for å få fram et utstillingsuttrykk og en helhet som passet inn på museet. I tillegg til utstillingen ble det laget en "utstillingsport", en start på utstillingen som skulle gi et inntrykk av det utstillingen har å by på. Bannere med kontraster Somalia- Norge og collagen "Under samme sol" som blander norske og somaliske kulturelementer, gir publikum en forsmak på det de møter inne i utstillingen. Ut fra billedmaterialet som ble tatt i

Somalia i februar 2006 ble det laget en nettutstilling som er tilgjengelig på www.kulturnett.hedmark.org

Utstillingsåpning:

Utstillingen ble åpnet 7.juni 2006. Bakgrunnen for valg av dato var markeringen av Flerkulturelt senters overgang fra prosjekt til en fast etablert del av Glomdalsmuseet. Seminaret som markerte denne overgangen het "Fra det monokulturelle til det flerkulturelle" Det var forelesninger, erfaringer fra prosjektperioden og utstillingsåpning som markerte denne overgangen. En representant fra Hedmark innvandrerråd åpnet utstillingen.

Utstillingsåpning 7.juni 2006

3.0 Hvilken funksjon har utstillingen:

Undervisningsopplegg for ungdomsskole og videregående skoleelever:

Elevene blir ledet gjennom utstillingen av to guider. En med somalisk bakgrunn og en med norsk bakgrunn. Guidene demonstrerer et samarbeid, samtidig som elevene har mulighet til å møte en somalisk guide som kan svare på spørsmål. De to guidene skal sammen presentere utstillingen fra et norsk og somalisk perspektiv. De somaliske guidene er personer som har vært med under prosessen da utstillingen ble laget. Det er tre personer som har meldt seg som guider og de blir leid inn når det er bestilte grupper til Fotspor utstillingen.

Fortellerstund:

I utstillingen har barnehagebarn fått tilbud om å se på nomadehytta og å høre somaliske eventyr inne i hytta. I tillegg til dette har Flerkulturelt senter også hatt flerkulturelle fortellerstunder der det har vært flere fortellere med ulik etnisk bakgrunn (somalisk, brasiliansk, russisk og norsk) Dette er en forestilling som krever et annet lokale, og har derfor vært gjennomført i klasserom.

Kulturminnedag 2006:

Temaet i 2006 var "Avreisested og ankomststed"

Fotspor utstillingen dekket både avreisested og ankomststed, og det var naturlig å markere denne søndagen med å sette fokus på utstillingen. En av tekstleverandørene holdt foredrag om

Somalias historie fra 1800-tallet og fram til i dag. Forelesningen la hovedvekt på historiske hendelser som kunne forklare situasjonen i dag. Etter dette var det fri vandring i utstillingen med mulighet for å snakke med flere av de som hadde vært med å lage utstillingen.

Kulturminnedag 2006

Fotspor – en del av Glomdalsmuseets publikumstilbud:

Utstillingen var annonsert i årsprogrammet som et av museets nye tilbud i 2006.

Publikum som besøker museet kan se denne utstillingen når de vandrer rundt.

”Latjo drom” og ”Fotspor Somalia – Norge” dekker en stor del av utstillingsplassen innendørs.

Gjennom en vandring på museet vil publikum få oppleve majoritetskultur og minoritetskulturer side om side.

Brukere av utstillingen så langt:

En oversikt så langt viser at det har vært

barnehagegrupper, grunnskoleelever, videregående skoleelever, helsepersonell, museumsansatte, høgskolestudenter, voksenopplæringsgrupper, lærere og beboere på asylmottak som har besøkt utstillingen. I oktober 2006 tok en morsmåslærer selv initiativet til å bruke utstillingen i undervisningen.

4.0 Et samarbeidsprosjekt:

Prosjektleder fra Hedmark fylkeskommune og Flerkulturelt senter har arbeidet tett under hele prosjektperioden. Styringsgruppa for ”Fotspor Somalia – Norge” har vært den samme som for Flerkulturelt senter fordi dette var et konkret tiltak under senterets arbeid.

(Se styringsgruppe i vedlagt prosjektbeskrivelse)

I prosjektbeskrivelsen ble det definert inn ulike samarbeidsparter. Underveis i arbeidet ble det naturlig å samarbeide med flere institusjoner og enkeltpersoner som samarbeidet med somaliere i Norge. Mølla kompetansesenter arbeidet med et dialogprosjekt med somaliere (Mølla modellen - medvirkningsbaserte metoder). Det ble utvekslet erfaringer, og ansatte ved Mølla kompetansesenter var med som foredragsholdere da Flerkulturelt senter hadde et seminar i samarbeid med Elverum kommune som handlet om somaliere i Norge.

IMDI er en part som har vært med i etableringen av Flerkulturelt senter, og har med sin kompetanse også vært delaktige i utstillingsprosjektet.

Høgskolen i Hedmark hadde høsten 2004 en landskonferanse om Somaliere. Flerkulturelt senter bidro med en skjermutstilling som var utstilt under konferansen. I tillegg var flere av de

somalierne som skulle være med i prosjektet deltakere under konferansen. Høgskolen har også hatt en somalisk student som har hatt praksisperiode på museet. I samarbeid med Aetat har Flerkulturelt senter hatt to personer med somalisk bakgrunn i arbeidspraksis. Det har vært praktisk arbeid i forbindelse med byggingen av utstillingen. Somalisk kulturforening i Elverum har under hele prosjektperioden samarbeidet med museet. Fra de andre kommunene har det vært enkeltpersoner, selv om den første kontakten gikk gjennom kulturforeninger eller flyktningtjenester.

5.0 Erfaringer underveis:

Prosjektet ble presentert for ulike samarbeidsparter (kommuner og organisasjoner).

Det tok lenger tid en antatt å skape entusiasme og å få forankret prosjektet.

Prosjektet var definert i forkant, og ulike rammer var lagt. Flere av de ressurspersonene som ønsket å være med så for seg at prosjektet kunne ha sett noe annerledes ut. Det skapte forvirring da Fotspor prosjektet ble definert som et integreringsprosjekt. For mange var det uklart hvilken rolle museet hadde i integreringsarbeidet.

Det ble brukt tid på tillitsbygging og konkretisering av deler av prosjektet som viste enkle resultater for å skape forståelse for museets arbeid. Besøk på Glømdalsmuseet, skjermutstilling, tur til kulturhistorisk museum, modeller, foredrag, deltakelse på konferanse og samling av ulike gjenstander som ble vist fram i ulike sammenhenger. De fleste av ressurspersonene som ønsket å være med, var språkmektige unge mennesker. Dette var interessant og nyttig, men vi ønsket også å få kontakt med noen eldre som kunne formidle noe om livet i Somalia og ulike tradisjoner fra noen tiår tilbake.

Det var få kvinner som meldte seg. Årsaksforklaringen var pass av barn, skepsis og at de ikke så hvor viktige de var for dette prosjektet. Det var trolig flere menn som så at dette kunne være spennende å være med på.

Utgangspunktet for prosessen og arbeidet var at vi inviterte inn til et samarbeid hvor vi var prisgitt de som ville bidra med noe i prosjektet. Det var en utfordring å få ut informasjon til alle.

På et tidspunkt vurderte vi å stoppe prosessen, men ettersom mye av intensjonen med nettopp dette prosjektet var samarbeid og integrering, var det mye interessant nettopp ved dette å nå ut og få kontakt. Flerkulturelt senter hadde satt i gang en prosess. Norsk Folkemuseum og IKM var tydelige på ulike utfordringer ved å velge en så nyankommet innvandringsgruppe. Det lå utfordringer i språk, livssituasjon, erfaring og etter kun kort tid i Norge. Men selv om utfordringene var store var det veldig spennende å få innblikk i noen prosesser, selv om dette ble veldig uoversiktlig for Glømdalsmuseet også.

Mye av dette bildet kan være grunnen til at prosjektet ble noe annerledes enn antatt. Det var utfordrende å forankre forståelsen for prosjektet. Det ble tidlig klart at museet var nødt til å få kontakt og skape tillit før arbeidet kunne starte. Tidsskjemaet i milepælplanen og prosessen var vanskelig å følge slik den var definert i prosjektbeskrivelsen.

Som tidligere nevnt var noen av informantene som bidro med personlige historier gjennom et livsløpsintervju, skeptiske da de skulle gi en samtykkeerklæring for at museet kunne bruke informasjonen. Livsløpsintervjuet kunne minne om intervjusituasjonen for å få opphold i Norge.

Da utstillingsarbeidet startet var det to informanter som reservert seg fra at deres tekst og bilder ikke skulle være en del av utstillingen. Det var en usikkerhet fra familien som var argumentasjonen.

Under innsamlingen av gjenstander var det flere som ønsket å ha fokus på nyere og moderne gjenstander, enn på tradisjonelle gjenstander. Turen til Somalia og samarbeidet med kvinnen som arrangerte studieturer ble løsningen på innsamling og kjøpt av flere tradisjonelle gjenstander. Mange av bildene i utstillingen er fra den nordlige delen av Somalia, grunnet tur til Hargeysa februar 2006. For at det skulle være bilder fra det sørlige Somalia i utstillingen ble det kjøpt inn pressebilder til utstillingen.

Stolte ressurspersoner:

Etter hvert som det kom gjenstander og utstillingen tok form var det flere og flere som møtte opp. Glomdalsmuseet ønsket å fokusere på elementer fra kulturarv, og møtet med Norge. Vi ønsket elementer som kunne virke samlende og ikke splittende for somaliere som er bosatt i Norge. Følsomme og kontroversielle temaer er noe som kan komme på et senere tidspunkt.

Det var viktig at resultatet ble bra, slik at de som hadde samarbeidet med oss fikk en følelse av at dette var verdsatt og at deres kulturkompetanse var nødvendig for dette arbeidet.

Utstillingsresultatet ønsker å gi inntrykk av overgangen fra Somalia til Norge med virkemidler som tekster, gjenstander, nomadehytta, bilder, lysbilder og film.

Flere av de besøkende med somalisk bakgrunn har gitt uttrykk for stolthet. Motstanden rundt prosjektet og usikkerheten er nå endret til at flere er nysgjerrige på hva som skal skje videre i forhold til arbeidet med den somaliske kulturen og samarbeidet med museet.

Gjennom prosjektperioden har det vært skapt samhandlingssituasjoner hvor majoritet og minoritet har samarbeidet mot et konkret utstillingsresultat. Det er skapt et eierforhold fra begge sider. Elementer fra en innvandringsgruppes kultur er blitt en naturlig del av Glomdalsmuseets utstillinger. Dette skal synliggjøre mangfoldet i det Hedmark/Norge og ikke en eksotifisering av kulturelementene. Utstillingen skal gi publikum kunnskap om somalisk kultur og en normalisering av denne kulturens eksistens i Hedmark.

6.0 Veien videre:

Det har blitt etablert kontakter og skapt forventninger gjennom dette arbeidet. Etter initiativ fra personer med somalisk bakgrunn ser det ut til at deler av utstillingen kan løftes ytterligere. Et konkret forslag er mediefokusering rundt somaliere i Hedmark/Norge. Det er flere som ønsker å bidra med personlige historier.

Det skal utarbeides en bok brosjyre som følger utstillingen. Denne brosjyren skal oversettes til somali. Innen juni 2008 skal deler av utstillingen være omdannet til en vandretstilling som kan distribueres til hele landet.

Glomdalsmuseet har gjennom museumsnettverket: "På spore av den tapte samtid" fått midler til rådighet for å kunne fortsette noe av intervjuarbeidet.

Vi ser nå at vi er i en fase av prosjektet hvor vi ønsker å involvere somaliene i enda større grad for at vi skal få mer ut av dette prosjektet. Gjennom samarbeidsprosessen har vi vært i kontakt med flere somaliere med høyere utdanning, og som kan bidra med fagstoff inn i prosjektet. Et eksempel er en historiker med somalisk bakgrunn som har arbeidet med å gi historisk bakgrunnsstoff som gir noen årsaksforklaringer til dagens situasjon i Somalia.

For å styrke grunntanken om at somaliene selv skal være deltakere i prosjektet ønsker vi å videreføre dette arbeidet ved at fagpersoner på Glomdalsmuseet og fagperson med somalisk bakgrunn arbeider tett sammen. Begge kjønn bør være representert i dette fagarbeidet.

Ved bearbeiding av intervjuer kan de somaliske fagpersonene supplere eller forklare ulike tendenser/ handlinger ut fra sitt kulturelle ståsted. Dette vil gi en ny dimensjon i dokumentasjonsarbeidet, samtidig som en følger målsettingen om samarbeid på flere nivåer der vi både legger vekt på hendinger i dagens samfunn og bevaring for ettertiden.

Vi ønsker å kartlegge videre hvor ”de somaliske hedmarkingene” kommer fra. Landsdel, by, land og utdanning. Kan det forklare noe om hvilke valg som tas når en bor i Hedmark/Norge (niqab, hijab, religion, skolegang/utdanning, tilpasning). Denne kartleggingen kan brukes som et supplement når intervjuarbeidet skal bearbeides. Og for å gi et bilde av mulige årsaksforklaringer. Det må brukes tid på innsamling av data, samtidig som fagpersonene må arbeide sammen. For at dette arbeidet skal bli faglig forsvarlig bør det settes av midler for tolk/oversetter i dette arbeidet.

Vi ønsker å gå nærmere inn på hvordan kvinnene mestrer ”det tradisjonelle” og ”det moderne” på samme tid. Det kan se ut til at kvinnene har en sterk stilling som kulturbærere av den somaliske kulturen også her i Norge. I vårt arbeid ønsker vi å se nærmere på hvem de er og hva de representerer. Hva er synlig for nordmenn og hva er ikke synlig? Nordmenn ser hijab, men ikke kvinnen bak skautet. For å gjennomføre dette arbeidet ønsker vi at en somalisk kvinne skal intervju andre somaliske kvinner og at dette materialet kan supplere det intervju materialet som er gjort med livsløpsintervjuet.